

Kompetens oktatás

Szövegértés (magyar irodalom) a 9. osztályban

Bevezető gondolatok

A kompetens oktatásról több továbbképzést végighallgattam, illetve végigdolgoztam. Lényegében az derült ki a továbbképzéseken, hogy a kompetencia alapú oktatást mi már évtizedek óta műveljük, tehát az Unió elvárásoknak megfelelő feladatsorok megoldására tanítványaink készen állnak, csak, úgy tűnik, kisebb körben, mint az elvárható lenne. Vagyis a feladat az lenne, hogy országos szinten próbálkozzanak hatékonyabb tanítási módszerekkel, hiszen én már az egyetemi didaktikaórákon is azt tanultam, hogy a csoportos foglalkozás hatékonyabb, több gyereket mozgat meg, mint a frontális oktatás.

Ugyanakkor természetes, hogy a differenciálás – ha az ember ilyesmire is képes – hatékony lesz, hiszen a lemaradozott tanítványaink kissé följebb zárkóznak, a kiemelkedő képességű tanulóink pedig szárnyakat kapva tartanak akár egyenesen az Európa-házba.

A mostani munkatankönyvek abban nyújtanak segítséget, hogy ne kelljen minden feladatot a tanárnak külön előkészíteni, vagyis az energiájának egy részét felszabadíthassa a gyerekekre való figyelemre, esetleg arra, hogy feladatok gyártása helyett magát művelje.

A munkatankönyvek feladatai általában jók, sokat el is lehet végezni közülük, kérdés, lesz-e elegendő pénz ahhoz, hogy eme jó munkafüzeteket minden középiskolás kezébe eljuttassuk.

Mellesleg: a pénz egy része érzésem szerint fölösleges – újra és újra ugyanazt ismétlő – továbbképzésekre ment el. Ha lett volna energiájuk a pénzt kezelőknek arra, hogy a továbbképzések anyagát összehangolják, és nem kényszerítenek amúgy igen elfoglalt tanárembereket arra, hogy ugyanazt a – sokszor még nem is eléggé felkészült oktatók által előadott – tananyagot hallgattassák meg velük, akkor a kísérleti oktatáshoz is nagyobb kedvvel és bizalommal kezdtek volna hozzá. Így azonban a kezdeti lelkesedés az elvégzett továbbképzésekkel egyenes arányban csökkent, és amikor tizedszer csináltuk végig a vakvezető bizalmi játékot, azt gondoltam, hogy most eléggé sok időnek kell elteltelnie, amíg ezt a tanítványaimmal újra megcsináltatom.

Általában elmondható, hogy a kompetens oktatás bevezetése a magyar irodalom tantárgyból csak annak a tanárnak különös és furcsa, aki a saját személyét szereti előtérbe helyezni, és aki azt gondolja, hogy a művekről egyetlen igazságot lehet tudni: márpedig annak az igazságnak egyedül ő van birtokában. Aki eddig is a szöveg olvasására próbálta tanítani tanítványait, és aki a gondolatok kialakításában viszonylag nagyobb teret engedett a tanítványainak, az időt nyert a megszerkesztett feladatlapokkal, feltéve, hogy a feladatlapok időben megérkeztek. Ezt mi sajnos nem mondhatjuk el magunkról, így én például eléggé magamra hagyva teljesítettem, gondolom, azért nem sikertelenül a tantervcsomagban előírt feladatokat.

9. osztályos tanterv alapmoduljai (ezekhez feladatsorokat is mellékeltek a Sulinet szerkesztői):

- I. Beavatás (10 óra)
- II. Eposzok régen és ma (15 óra)
- III. Biblia az irodalomban régen és most (20 óra)
- IV. Konfliktusos drámák (15 óra)

I. Beavatás témakör

3 bevezető óra - általában a beavatásról, a Munkafüzet bevezető 6 rövid szövegének segítségével

1. óra:

Az augusztus végi gólyatábor után (a táborban végig jelen voltam, az osztályfőnök-helyetessel együtt), érdekes volt végignézni a „iskolai beavatásról” szóló történeteket.

Iskolánk gólyatáborában ugyanis az éjszakai avatás (az éjszaka közepén felébresztik az elsősöket, majd bekötött szemmel vezetik őket az avatás helyszínére, ahol is lobogó tábortűz, fáklyák fogadják őket. Szép, de egy kicsit ijesztő az éjszaka közepén, hidegben kivonulni bekötött szemmel.) Másnap pedig a csoportok vezetői „szívatják” az elsősöket, hogy aztán majd egy nagy „viadalban” győzzenek az elsősök, így kerülve be az iskolai élet polgári világába, vagyis így legyenek teljes értékű „berzsenyisek”.

Fontosnak tartom, hogy az általánostól haladjunk az egyéni felé. Ilyen szempontból jók a Feladatlapok, hiszen általános szövegeket elemzünk kezdetben, és onnan kiindulva juttat el a személyes élményekig! Az első óra elején hangsúlyozom, hogy itt még nem az ő saját élményeikkel foglalkozunk, hanem a szövegekkel!

Az óra kezdetén elolvassuk a Munkafüzet szövegeit. (Mivel a Munkafüzetet nem kaptuk meg, a cd-mről másoltam)

Ezután csoportmunkában dolgozunk. A csoportok kialakításánál egyelőre egyszerűen névsort használtam, részint, mivel még nem nagyon ismerik egymást, tehát baráti csoportok kialakítása nem lehetséges, másrészt bárki bárkivel megtanulhat dolgozni, hallhat tőle érdekes, új gondolatokat.

A csoportok létszáma ideálisan 4 fő, mivel osztályom létszáma 33 fő, egy 5 fős csoport is létrejött.

A csoportok a Munkafüzet feladatait végezték el: megállapítottuk a szövegek műfaját, megkeresték a szöveghez illő címeket.

Megbeszélték, milyen sokféle lehetőség van arra, hogy ugyanarról a dologról beszéljünk.

Eloolvasták, megértették Népszabadság cikkét, a szövegértési feladatokat is elvégezték.

Az első órát a kiemelt szavak szótárból kiírásával fejezzük be, ezzel gyakorolva a szótár használatát.

Egy-egy feladat elvégzésére 10-10 percet kaptak, minden kész feladatot más-más csoport tagjai mutattak be az osztálynak, a többiek hozzátették azt, amit ők másképpen értelmeztek, kiegészítették a másik csoport megoldását. (már abban az esetben, ahol a feladat nem pusztán egy-egy szónyi kiegészítés volt.)

2. óra:

Az órán – körben ülve – beszélgetünk arról: mit jelent a beavatás.

Az iskolai, vallási, illetve társadalmi (a Munkafüzet szövegében szereplő törzsi is) beavatások formájáról, céljáról, értelméről, főbb üzenetéről beszélgetünk. Közös, egész osztály részvételével történő munkaforma.

Kérdések:

1. A múlt órán olvasott szövegek segítségével próbáljuk meghatározni, mit is jelent a beavatás!
2. Válasszuk külön a beavatás típusait a céljuk szerint!
3. Mit jelent az, hogy beavatás az iskolába, iskolai életbe?
4. Mit jelent a vallási beavatás?
5. Mit jelent a társadalmi beavatás?
6. Miért van szükség beavatásra? Pozitív vagy negatív dolog a beavatás maga?
7. Miben segít, miben gátol a beavatás? (itt visszatérünk az előző órán olvasott egyetemi gólyatábor szövegre, hiszen ott nem feltétlenül a beilleszkedési zavarokat oldó beavatási szertartásra került sor.)
8. Miért van szüksége a már összeszokott közösségnek arra, hogy új tagjait beavassa?
9. Miért van szüksége (szüksége van-e) az új tagnak a beavatásra?
10. Milyen szerepe van az ember egyéni életében a hagyományoknak?

A beszélgetés folyamatában, miután megbeszéltük a beavatás három alaptípusát, egy-egy csomagolópapírra összegyűjtjük egy-egy típus jellegzetességeit, előfordulásukat, azt, hogy hol, mikor találkoztunk velük – de az óra elején hangsúlyoztam, hogy nem várok személyes élményeket, csak az irodalomban, újságban, tv-ben látott-hallott- olvasott beavatási történetekkel foglalkozunk!

Az óra végén az elkészült csomagolópapírokat kiraktuk az osztályunk falára, emlékeztetőül, és egyben osztálydísznek is.

3. óra: személyes élmények a témával kapcsolatban

Az előző órákon mások „beavatásával” foglalkoztunk, most a személyes élmények kerülnek elő. Több gyerek bértáborozott, konfirmált, volt bar micvójuk. Több gyerek cserkészkedik, úttörősködik, tehát volt avatási szertartása.

Munkaforma: ismét körben ülve beszélgetünk, mint az előző órán.

Kérdések:

1. Milyen beavatási szertartásokról van személyes élményetek?
2. Ki az, aki már többször átért beavatási szertartást?
3. Hogyan értelmezted te magad akkor, abban a helyzetben a beavatást?
4. Mi a célja a vallási jellegű beavatásnak?
5. Mi a különbség az úttörőbeavatás és az első áldozás között?
6. Hogy éreztétek magatokat az iskolai első beavatáson?
7. Mit gondoltatok, miért kellett felkelnetek az éjszaka közepén?
8. Hogy éreztétek magatokat, mikor bekötött szemmel vezettek benneteket valahová?
9. Milyen emlékeitek maradt az éjszakából?
10. Szeretnétek-e a nulladikos táborban csoportvezetőként részt venni?
11. Mit tartotok elengedhetetlen, mit főleg „avatási cselekedetnek”?
12. Mit változtatnátok az avatáson?
13. Melyek voltak a tábor legemlékezetesebb pillanatai?
14. Milyen kellékek tartoznak a vallási avatásokhoz?
15. Milyen kellékek tartoznak a társadalmi-közösségi (pl. úttörő) avatáshoz?
16. Milyen kellékei vannak az iskolai avatásnak?
17. Lehet-e a hagyományokon változtatni?
18. Mitől hagyomány a hagyomány?

A kérdések megvitatása után az iskolai gólyatábor avatására a változtatási ötleteket gyűjtöttük össze (pl. főleg bekötni az elsősek szemét, hiszen a sötétben nem látják, hova mennek; az utolsó napi viadalnál konkrét szabályok kellenének; nem kellene feltétlenül hagyni győzni az elsőket, stb)

E javaslatokat leírtuk, az iskolai diákönkormányzatnak benyújtottuk, megvitatás céljából.

4.5. óra irodalmi mű elemzése: Kosztolányi Dezső: A kulcs

Mit jelent az ember számára az, hogy megteszi az első lépcsőt a felnőtté válás felé?

Ennek szemléltetéséhez az órát egy Konrad Lorenz idézettel kezdem:

„A fiatal ebben a fázisban távolodik el a szülői ház hagyományaitól, és azokat kritikus módon vizsgálva olyan új eszméket, új csoportokat keres, melyhez csatlakozhat, melynek eszméit magáévá teheti.... Funkciója az, hogy a kulturális viselkedési normák egyébként túl merev áthagyományozásának alkalmazkodókészséget kölcsönöz, így leginkább a rák vedlésével hasonlítható össze, melynek merev külső vázát előbb le kell vetnie ahhoz, hogy növekedhessék.”¹

¹ Konrad Lorenz. A civilizált emberiség nyolc halálos bűne/ VII.: A tradíció lerombolása ford: Keve Károly IKVA Kiadó, 1989

A novella abban segíthet, hogy a gyerekek rájöjjenek: problémájukkal nincsenek egyedül, hogy ugyanilyen, vagy az övékéhez hasonló problémával küzdhetett a huszadik század első harmadában, vagyis az ő szempontjukból igen régen élt gyermek is.

Jó az is, hogy a kisfiú alig fiatalabb náluk, tehát megérthetik az ő gyermeki érzését (természetesen, a Kosztolányi által briliánsan közvetített érzést).

Külön előny, hogy a gyerekek képet kaphatnak valamelyest az akkori hivatali rendszerről, hiszen az általunk most is merevnek érzett rendszer az akkorival összehasonlítva szabadabbnak, talán demokratikusabbnak is tűnik.

Igen fontos, hogy a novellában szereplő kisfiú számára – visszatérve Konrad Lorenz kifejezéséhez – egy olyan pillanat érkezett el, amikor a merev külső vázat elkezdli levetni, s elgondolkodik azon: akar-e úgy élni, mint a szülei – édesapja; van-e mód másfajta életmódra – ábrándjában ez a „repülő leszek” kifejezésben jelenik meg; kik az ő szülei (elsősorban, ki az ő apja), hol helyezkedik el abban a bizonyos társadalmi hierarchiában?

A novellában Takács Pisti számára új módon fogalmazódik meg az egyén hatalomhoz való viszonya, illetve az egyéni kiszolgáltatottság kérdése is. Ez is érdekli a mai gyerekeket is, hiszen mindenünnen a „sikeresnek lenni mindenáron” üzenetet sugallják, ugyanakkor a mindennapi életükben ők is tapasztalhatják, hogy nem feltétlenül az a sikeres, aki „egy fejjel nagyobb”, mint a másik ember.

Igen fontos még a reménykedés-csalódás kettősség a novellában, hiszen Pisti kivételesen nagy várakozással indul a hivatalba, és – bár nem mondhatjuk, hogy nem szerez hasznosítható tapasztalatokat – várakozásában mégiscsak csalódik. Apja nem hatalmas, sőt..., öhözzá másként szól a környezet várakozásaihoz igazodva, és ráadásul tévedett, hibázott, hiszen valóban magánál felejtette a kamrakulcsot, tévedését pedig nehezére esik bevallani.

A legnehezebb és egyben legszebb tanári feladat, hogy próbáljunk olyan légkört teremteni, melyben a gyerekek megnyílnak, s hajlandóságot mutatnak a személyes hangvételű beszélgetésekre. A csoportmunka lehetőséget teremt arra, hogy egymás problémáival megismerkedjenek, de figyelmesen kell összeállítani a csoportokat. Lehetőleg ne most akarjuk az egymással nagyobb vitában (esetleg haragban) lévő gyerekeket egymással együttműködésre rávenni, mert akkor a beszélgetések vagy súlytalanná válnak, vagy veszekedésbe fulladnak. A novella személyes üzenete annyira intim területet érint, hogy a rossz kapcsolat a munka rovására mehet.

A MUNKA KONKRÉT MENETE, RÉSZLETES ÓRAVÁZLAT

AZ ÓRA ELŐTT

MOTIVÁCIÓ

Miért értékes ez az óra?

A bevezetőben említettekhez azt teszem hozzá, hogy a csoportmunka folytán megismerhetik egymás nézeteit emberi kapcsolatokról, hatalomról, kiszolgáltatottságról, a hivatalok működéséről – nem feledkezve meg arról, hogy az iskola is bizonyos értelemben egy hivatal, ahol hierarchia uralkodik, ahol néha a jelentéktelennek tűnő dolgok súlyt kapnak (ld. Az irat, amit a főnök Takács-papával elhozott), s ahol nem mindig mutatjuk magunkat olyannak, mint a családjában.

Így kapcsolódik az óra a gyerekek személyes élményeihez.

A hivatalok, a beilleszkedés, a beilleszkedés buktatói számos később írott műben is előkerül: Kornis: Csillebérci naplója, Bodor Ádám művei, Lázár Ervin novellái és Parti Nagy Lajos: A hullámszó Balatonja igen frappáns megfogalmazásai más-más korokban élő emberek hasonló „ráeszméléseinek”.

Milyen lehetőséget rejt az óra a kritikai gondolkodás szempontjából?

A novella kapcsán igen komolyan merül fel az a kérdés, hogy mit tudunk (nem tudunk) egymásról, saját kapcsolatainkról? Hogyan változik koronként ez a tudásunk? Mi az, ami nem változik?

Mi az az emberi viselkedésben, amit kötelességgként követnünk kell, mit fogadjunk kritikával? Hogyan leszünk képesek egymást elfogadni? Mit kövessünk, mit „gyomláljunk ki” a régi korok viselkedési kultúrájából?

CÉLOK

Milyen információkat keresünk és dolgozunk fel (diák-diák-tanár)

Legfontosabbak – és az emberi kapcsolatokat, különösen a családon belüli kapcsolatokat is szimbolizálják a novella szimbólumai, motívumai – mit jelent a kapu, folyosó, kulcs, ruházat, testmagasság, a tárgyak helye, a tárgyak mérete – ebben a novellában?

Mihez kezdenek tanulóink a megszerzett tudással?

Elgondolkodhatnak azon, milyen munkát szeretnének ők végezni, mi a fontos a munka megválasztásakor?

Milyen a kapcsolatuk társaikkal, szüleikkel, milyen kapcsolatot szeretnének majdan kialakítani a hozzátartozóikkal, saját családjukkal?

A megszerzett tudás segítségével – reményeim szerint - udvariasabbak, tudatosabbak, finomabbak lesznek kapcsolataikban. Az igazi cél a kritikus gondolkodás mellett mégiscsak a másik ember elfogadása (apa nem mint óriás, eszmény, hanem úgy, ahogy van: mint esendő ember)

ELŐFELTÉTELEK

Milyen tudásanyaggal kell rendelkeznie a diáknak ahhoz, hogy tanuljon, épüljön ezen óra segítségével?

Otthoni feladatnak adhatunk gyűjtési munkát a 30-as évek hivataláról (pl. címek, rangok, a hivatal szerkezete)

A gyerekekkel az előző óra végén megbeszéltük, hogy végezzenek kutatómunkát a korabeli Budapestről. Fényképek nézegetésével jobban ráéreznek a 30-as évek hangulatára, hogy nézett ki, milyen közlekedés volt, milyen utcák, milyen épületek? Különösen sokatmondó a fotókon megjelenő emberek kinézete, a közlekedés sűrűsége, stb.)

Gyűjthetnek a korabeli divatról képeket; ezek segítségével megérthetik, hogy nézhetett ki Pisti, miért húzogatta a harisnyáját, hogyan nézhettek ki a hivatalnokok. Így könnyebben térhetnek rá saját problémáikra is (mai divat, életmód fiatalok, illetve középkorúak életében)

Értékelésként az óra után mindenki megfogalmazhat valamilyen tanulságot a novellával kapcsolatban. Írhatnak kisesszét a Hivatalnok vagy ember?, Dolgozó ember vagy apa?, vagy Hivatalnok vagy repülő? címmel.

SEGÉDANYAGOK ÉS IDŐBEOSZTÁS

Hogyan fogom az időt és a segédanyagokat egymáshoz rendelni?

Az eszközszükséglet egy része adott: a gyerekek a projektor segítségével mutathatják be egymásnak a gyűjteményüket (képek a régi családokról, esetleg képek saját családjukról, édesapjukról, édesanyjukról munkája közben), az Internetről is mutathatnak olyan képeket, melyek a 30-as évek Budapestjét szépen bemutatják.

Szükségünk lesz még csomagolópapírra, filctollakra, illetve szerepkártyákra.

Az időt igen nehéz beosztani, mivel nem tudom előre megítélni, szükség lesz-e a terem átrendezésére. A mi iskolánkban ugyanis kabinetrendszer működik, így a mi termünket több másik tanár is használja. Nem lehet csak csoportmunkára berendezni, mivel más tanároknak más az igénye. Azt szoktam csinálni, hogy az óra előtt, szünetben átrendeztetem a termet, ha ez szükséges, utána pedig visszaállítjuk a padokat, székeket, hogy frontális munkára legyen alkalmas.

Az átrendezéstől eltekintve:

- ráhangolódás a témára: a gyűjtött anyagok, képek, fotók bemutatása 10 p.
- a mű felolvasása: 10 perc
- beszélgetések páros, illetve csoportmunkában 15 perc
- a csoportmunkás beszélgetés után a csoportok „megosztják” véleményüket, tapasztalataikat az egész osztállyal: 10 perc

MUNKAFORMA

Hogyan rendezem csoportba a diákokat a tanuláshoz?

Az órát nyolc csoportra tervezem. Az osztályom létszáma 34, ebből 15 fiú. 6 db 4 fős, és két 5 fős csoportom lesz, figyelek arra, hogy mindegyik csoportban legyenek fiúk és lányok. Az öt fős csoportban lesz két fiú, a többiben is kettő, s egyben egy.

Az egyik szempont volt csak a vegyes (fiú-lány) csoportok alkotása. A másik szempont, hogy lehetőleg ellenséges kapcsolatban lévő diákok ne kerüljenek egy csoportba, mivel az intímabb témájú beszélgetésnél gátat jelenthet a rossz kapcsolat.

Hogyan vezetem rá a diákokat a tanulással kapcsolatos célok és kérdések megfogalmazására, hogyan derítem ki, mi az, amit már tudnak, miként keltem fel kíváncsiságukat?

A ráhangolódás azzal kezdődik, hogy a gyerekek bemutatják gyűjteményüket: a korabeli épületek, divat, a hivatal szerkezete tartalmilag előkészíti őket arra, hogy egy másik korba lépjenek.

A második lépcsőben egy asszociációs játékot játszunk, melynek során kiderül, kinek mi jut eszébe a kulcsfogalmakkal kapcsolatban:

Ezek a következők:

- hivatal
- feladat
- kulcs
- apa
- anya
- repülő
- ajtó
- íróasztal

Ez a játék azért jó, mert ami elsőre eszükbe jut egy-egy fogalommal kapcsolatban, az valószínűleg az ösztönszerűen bennük rejlő ismeret, esetleg szorongásaikat is oldhatják az ösztönszerűen előbukkanó asszociáció segítségével..

A ráhangolódás ideje: 10 perc

Munkaforma: egyelőre osztálymunka

Ezt követően felolvasom az osztálynak a novellát. Fontos szempont, hogy az osztálynak legyen ezzel kapcsolatban egy közös élménye, és ennek segítségével induljanak el a beszélgetések.

Ha valakinek sikerül egy művész előadásában megszerezni a művet, érdemes jó előadóval meghallgatni, de mivel nekem nincs meg a novella cd-n, magam szoktam felolvasni. Igen nagy hatást gyakorol általában.

Semmiképpen ne olvastassuk a gyerekekkel mint olvasási gyakorlatot! Ha van jó előadó az osztályban, ő is olvashatja, de nem előnyös, ha egy rosszul felolvasott novellával kezdenek el foglalkozni, alapvető az ÉLMÉNY!

A felolvasás után a megbeszélések szerinti csoportokban kezdenek dolgozni a gyerekek. A munkához a Szövegértés Feladatlapjait használják.

Előnyös, hogy a feladatlapban ott van a novella teljes szövege, vagyis sok mindent visszakereshetnek.

Feladat : Írj fel legalább 5 kérdést a szöveggel kapcsolatban!

Csoportmunkában dolgoznak úgy, hogy ebben a fázisban –mintegy ötletgyűjtés – mindenki felírja a maga öt kérdését, erre javaslok kb. 5 percet. Ezek után a 4. feladatot már közösen végzik.

Feladat: Csoportosítsátok a kérdéseket a megadott szempontok szerint!

a.) a szöveg alapján megválaszolható kérdések

a kimondott dolgok

a ki nem mondott, de kikövetkeztethető dolgok

- b.) a szöveg alapján nem megválaszolható kérdések, amelyek megválaszolása az olvasóra van bízva.

Ennél a feladatnál mind a 20, illetve 25 kérdést közösen végig kell venni. Valószínűleg lesznek ismétlődő kérdések, illetve csak máshogy megfogalmazott, de már ismert tartalmú kérdések. Ennek ellenére mindet vegyék végig, és megbeszélve döntsék el, melyik kérdés melyik kategóriába tartozik, és miért. Mindenképpen fontos a magyarázat, különösen a kikövetkeztethető dolgoknál, ezek segítségével tudnak igazán a novella mélyére ásni. Ennek megbeszélése segít abban is, hogy a sajátos elbeszélői magatartást ők maguk felfedezzék, megállapítsák, mit mond el, mit sejtet, mit hagy az olvasóra Kosztolányi.

Az idő lejártá után érdemes felolvasni mindegyik kategóriából az egyes csoportok által legérdekesebbnek, vagy legnehezebben megválaszolhatónak tartott kérdéseket, szintén néhány szavas magyarázattal: miért ebbe a kategóriába sorolták a kérdést, miért tartják épp ezt a kérdést kivételesen érdekesnek.

Lehetséges az is, hogy az érdekesebb kérdéseket fölírják a csomagolópapírra, melyet minden csoport az óra elején megkapott a téma feldolgozásához.

Ezzel a feladattal fejleszthetjük tanulóink kommunikációs képességét, vagyis arra serkentjük őket, hogy tudjanak kérdéseket megfogalmazni, és megkülönböztetni egymástól típusuk szerint.

Az is fontos, hogy mindenkinek fel kell olvasnia a saját kérdéseit, vállalva saját véleményét.

Nem utolsósorban együttműködésre neveljük őket a munkafajtaival, hiszen gyorsan, fegyelmezetten kell együtt dolgozniuk, hogy beleférjenek az időkeretbe.

A következő feladat beszélgetés személyes témáról a novella kapcsán.

Ezt páros beszélgetésekben érdemes kezdeni, de aztán a csoport minden tagja, sőt esetleg az egész osztály is meghallgathat egy –egy embert.

A témák a következők:

- a.) Egy eset, amikor csalódtál a szüleidben.
- b.) Egy alkalom, amikor büszke voltál arra, hogy téged küldtek valahová
- c.) A munkahely, foglalkozás hatása az ember életére
- d.) Egy ideális munkahely
- e.) Anya esti meséje a dolgozójáról
- f.) Apa esti meséje a dolgozójáról
- g.) „A te munkád a tanulás”
- h.) Hivatali hierarchia Kosztolányi idejében, és manapság

Más témákat is megadhatunk diákjainknak, de ezek a témák igen jók, mivel vannak olyanok, melyekről bizonyára minden kamasznak van személyes tapasztalata, a többi pedig az olyan típusú gyerekek számára használható, akik nem mesélnek szívesen személyes élményeikről (szemérmesek, nem szívesen tárják fel sem személyes problémáikat, sem családi kapcsolataikat).

Mindegyik téma magában rejtja a maga nehézségét, de bizonyára talál belőlük minden gyerek egyet, melyről lehet mondanivalója. A munkahellyel kapcsolatban személyes tapasztalatai ugyan nincsenek, de szüleitől hallhat munkájukról, munkahelyükről, illetve bizonyára a

legtöbb gyerek gondolkodott már azon, mivel szeretnék majdan életidejük túlnyomó részét tölteni.

A következő, s egyben a 45 perces óra utolsó feladatát csoportmunkában végezhetik. A szereplők egymáshoz kapcsolódását kell feltárni.

Feladat:

- a.) Ki kivel kerül kapcsolatba a novella cselekménye során?
- b.) Jellemezd ezeket a kapcsolatokat minél több jelzővel!

A csoportoknak különböző típusú feladatokat adok, hogy majd a bemutatásnál ne csupa egyforma eredményt kelljen az osztálynak megtekinteni.

Feladattípusok:

- Rajzoljanak a csomagolópapírra szereplőhálót, úgy, hogy az látszódjék (messziről is)
- Alkossanak szobrot tér-köz –szabályozással, melyben kifejezik a különböző szereplők egymáshoz való viszonyát!
- Alkossanak rajzot, melyben a szereplők (elég szimbolikusan megrajzolni őket, nem várunk művészi illusztrációt) egymáshoz kapcsolódnak vmilyen módon!
- Rajzoljanak a szereplőkről színes ábrát, a színeket használva arra, hogy a különböző szoros- kevésbé szoros kötődéseket feltárják!

Fontos, hogy az alkotó munka után maradjon idő ezek bemutatására, az osztály előtti feltárására!

Ezzel egyben az ellenőrzés is megtörtént, hiszen az osztály, és a tanár számára is nyilvánvaló, hogy ha követhető ábrát, szobrot, stb. készítettek, megbeszélték, és megértették a novella szereplőinek kötődéseit.

5. óra. Mit indított el bennünk a novella?

Ha személyes élményükké vált, bizonyára elindított bennük egy olyan folyamatot, mely Konrad Lorenz szerint egész életen át tart, és eredményeképpen nem elvetjük szüleink, illetve az idősebbek nézeteit, hanem használható elemeit beépítjük a saját kultúránkba.

„Normális esetben a fiziológiai neofilia periódusát a régről valók iránti szeretet újraéledése követi...A fiziológiai neofilia a késői engedelmességgel együtt rendszert alkot. Ennek kultúrát fenntartó teljesítménye abban áll, hogy „kigyomlálja” az átadott kultúrának kifejezetten előregedett és az új fejlődését akadályozó elemeit, miközben megőrzi annak lényeges és nélkülözhetetlen struktúráját.”²

Csoportmunkában megbeszélendő kérdések:

1. Mit hasznosíthat Pisti a most megszerzett tapasztalatából?
2. Mi lesz a véleménye az édesapjáról?
3. Mit gondolsz, mit kell kigyomlálnia Pistinek abból, amit a szüleitől tanult?

² Konrad Lorenz: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne/ VII: fejezet: A tradíció lerombolása Fordította: Keve Károly IKVA Kiadó, 1989

4. Mit hasznosíthat Pisti szülei értékrendjéből, életfelfogásából?
5. Mi az, ami a mai napig érvényes Pisti szüleinek, illetve Pistinek az értékrendjéből?
6. Mit gondolsz, mi az, amit feltétlenül meg kell őriznünk, és tovább kell vinnünk?
7. Mi az, amit nem szabad tovább vinnünk?
8. Mire vagy büszke szüleid munkájával kapcsolatban, mitől tudnál úgy sírni, mint Pisti?

Házi feladat: fogalmazás a fentebb, illetve itt megfogalmazott kérdések egyikéről

A fogalmazáshoz használhatod a saját tapasztalataidat, de a novella hőséne szemszögéből is írhatod! Alapvető téma az örök, illetve változó értékek a gyermekek, illetve felnőttek világában.

6., 7. óra Sánta Ferenc: Sokan voltunk című novellájának feldolgozása a Munkafüzet segítségével

6 óra:

Otthon elolvasás az elbeszélést. Ennek ellenére az óra elehén felolvasom nekik, hogy a közös élmény még inkább segítse a feldolgozást.

A felolvasás után csoportmunkában dolgozunk. A csoportokat tetszőlegesen választják, én kijelöltem a csoportvezetőket, és melléjük csatlakozott még 3-3, illetve négy ember.

Csoportmunkában elvégezzük a Munkafüzet 1-4 feladatait. Az első órának ez az anyaga.

Egy-egy feladatrésze 6-6 percet kaptak, és mindegyik rész után más-más csoport olvasta fel a leírt szavakat. A többi csoport tagjai csak kiegészítést végeztek.

Külön kértem a csoportoktól, hogy jelöljék meg a szövegrészt, ahonnan az ellentéteket vették, ahol több megoldás is volt, ott is először a szövegből kellett kiindulniuk, utána tehették hozzá a saját szókincsből származó szavakat.

7. óra: A Munkafüzet további feladatainak, a már kissé személyesebb feladatok feldolgozása.

Csoportmunkában válaszolnak a kérdésekre. Azéer csináltam „rokonszenv alapú” csoportokat, mert fontos, hogy egymással szóba tudjanak állni a ygerekek, máskülönbén a személyes, igen érdekes kérdésekre nem születnek értékelhető válaszok.

Ezen kérdések „megválaszolásakor” az egész osztály bekapcsolására számítok.

A két alapkérdés:

Hogyan viszonyul a főszereplő a nőkhöz?

Elfogadhatók-e számotokra a novellában megjelenő értékek?

Ezek megvitatását az egész osztály részvételével folytattuk.

Azért is bválasztottam et a novellát, mert kíváncsi voltam rá, mennyire értik a szereplők motivációját, mennyire idegen/ismerős a novállában megfogalmazott értékrend. Az is érdekelt, mennyire szerethetőek a szereplők a XXI. Századi városi értelmiségi csemeték számára.

Tapasztalatainkat ismét csomagolópapírra írtuk, két részre osztva a teret: elfogadható, nem elfogadható kategóriában.

Érdekes, hogy amit nem tudnak elfogadni (az anya nem eszik, csak ha marad), azt is értik, értik a miénktől különböző társadalmi háttérrel.

Az óra végén ismét fogalmazástémát kaptak a gyerekek:

Jobb adni, mint kapni címmel

Év elején első hosszabb olvasmányként feladtam a gyerekeknek Salinger: Zabhegyező című művét.

A Munkafüzettől, illetve a kiadott tananyagtól eltérően ezzel a művel (3 órában) fejeztük be a Beavatás témakörét.

Magyarázatként annyit, hogy a Salinger-regény az életbe „kilépő” Holden története, aki miközben a polgári lét beavatottjává válik, már el is veti azt a polgári életformát, melynek útját a mi társadalmunk mintegy 15 éve próbálja – több-kevesebb sikerrel – járni.

A regény 1950-es években íródott, de a mi társadalmunk most próbálkozik azzal a „versennyel”, melynek része pl. a regényben megemlített iskola-reklám: egy lovas száguld, és sikeresen „átugrat” az akadályon; jelképezve, hogy aki ebbe az iskolába jár, így veszi majd az élet összes jelentős akadályát.

1. óra: Mi is az a beat-korszak?

Még mielőtt a gyerekek a terembe bejöttek volna, egy Beatles-számot raktam be a cd-lejátszóba, ennek hangjai mellett vonultak be és helyezkedtek el: All you need's love

Miután a zene elhallgatott, néhány szóban elmeséltem a gyerekeknek, mi is a beat-korszak, mit jelent a beat-nemzedék.

Miután a regényt már elolvasták, arról kezdtünk beszélgetni, mit jelent itt, a beat-korszaki beavatás, milyen társadalmi lét ellen, miféle létforma érdekében jöhetett el a beat-korszak.

Kérdések:

1. Milyen kapcsolatban állnak egymással a fiatalok, illetve középkorúak?
2. Mi Holden véleménye az iskoláról?
3. Milyen emberi kapcsolatokat sikerült kialakítania az iskolában /kollégiumban?
4. Mi az iskola vállalt célja a gyerekekkel?
5. Mi a szülői ház vállalt célja a gyerekekkel?
6. Mi a gyerekek célja, és mit tesznek céljuk elérése érdekében?

Következő óra kérdései:

1. Mi a sport jelentősége ebben a polgári közegben?
2. Hogyan szórakoznak a felnőttek, gyerekek?
3. Milyen események vezettek Holden meghasonlásához?
4. Miben értesz egyet Holdennal?
5. Mit jelent a cím, és egyáltalán a Holden által elképzelt ideális szakma: elkapni a kiskölyköket, akik a szakadék közelébe kerülnek?

A következő órán végig a személyes elképzeléseket járjuk végig.

1. Mit jelent az osztályba járó gyerekek számára a munka, milyen munkát szeretnének?
2. Mi lenne a „zabhegyező” munka?

3. Van-e realitása annak, hogy az ember ilyen munkát végezzen?
4. Mi a munka célja?
5. Mi az a szüleink életében, ami példa értékű?
5. Mit követnénk a szülők életéből?
6. Mi az, amit nem követnénk?
7. Mi az, amit elvetünk?

Mindegyik óra elején zenét hallgattunk, Doors-t, és Pink Floydot.

A harmadik óra végén megbeszéltük: mi az, ami a beat-korszak képviselőinek megoldásaiból számunkra járható út? Mi a zene, öltözködés szerepe az emberi életben? Mit jelképez, mit üzen?

Mi az, amit semmiképpen nem tartunk követendő példának a beat-korszak alkotói útjából?

(Szóba került Salinger keleti filozófiába menekülése visszavonulása a világtól, Ginsberg alkoholizmusa és kábítószer-függése, stb.)

A három óra érdekes konklúziója, hogy a beavatások, melyekről az első órákon szóltunk bizonyos konvenciókat követnek.

A beat-korszak indulásakor épp a polgári konvenciók elvetését tűzte zászlajára, azt hirdette, hogy minden konvenció megöli az ember belső szabadságát, de végül kialakult egy beat-korszaki konvenció is: bizonyos hajviselet, öltözködés, bizonyos zenék hallgatása, a céltalan kóborlás mítosza, és később a „kivonulás a társadalomból”, kommuna-lét.

Végző soron a társadalom bizonyos szabályait muszáj elfogadni, hiszen a „szabálynélküli életbe menekülők” is bizonyos szabályok szerint élnek, és ráadásul a kéregetéssel (bár minimum-léten élnek) mégiscsak a kialakított polgári élet haszonélvezői lesznek.

Így végző soron a nonkonformizmus újabb „hagyományokat” hoz létre, s az újabb korosztályok már vagy ezen értékek szerint, vagy ezen értékek meghaladásával járnak be újabb utakat.

II nagy téma: EPOSZOK RÉGEN ÉS MA

Mitológia (5 óra, két előkészítő, három bemutató)

A téma előkészítése már régebben történt. A mitológiai bevezetéshez az osztályban kialakított csoportok kutató feladatot kaptak.

A csoportbeosztást én végeztem el, a csoportok a téma számát kihúzták, így az egyesnek nevezett csoport például nem az első témát kapta, hanem azt a témát, melyet kihúzott.

A bemutatás a témák sorrendjében történik.

A most kezdődő mitológiai órán (az elsőn) megbeszéltük, milyen formában mutatják majd be a csoportok a kutatásuk eredményeként létrehozott produktumot.
Előző feladat: a csoportok kaptak szakirodalom-listát, két előkészítő óránk volt.

Az első előkészítő órán a csoportok összeültek, kérdéseikre próbáltam válaszolni, a második előkészítő, könyvtárhasználati óránkon pedig összeszedték a munkához szükséges szakirodalmat. Más forrásból is dolgozhattak (dolgoztak is) természetesen, a lista csak segítség az induláshoz.

A csoportoknak a lelkükre kötöttem, hogy eloszthatják ugyan a feladatokat (pl. nem kell, hogy mindenki elolvassa ugyanazokat a könyveket), de a végén mindenképpen meg kell beszélniük azt is, ki mit mond el, milyen „prezentációt” (táblán rajz, kartonpapíron képek, táblázat, cd-n projektorral levetíthető anyag, videokazetta, stb.) használnak, milyen módon érik el, hogy az osztálytársaik jegyzetelni is tudjanak, vagyis hasznosítsák az órán hallottakat.

Csoportok és feladatok:

1 csoport

Tagjai:

Balogh Bianka

Bauer Benedek

Bazsó Dániel

Bóna Éva

1.téma: Kelet, Egyiptom, Mezopotámia

Ajánlott művek:

Kákosy László: Ré fiai

A sumér irodalom kistükre (szerk. : Komoróczy Géza)

Gilgames-eposz

Evelyn Klengel-Brandt: Utazás az ókori Babilonba

Hahn István Máté György: Karthágó (Corvina Kiadó)

Egyiptom Mítoszok és legendák (A. Quesnel, J-M. Ruffieux J-J. és Y. Chagnaud)

2. csoport

Tagjai:

Borbély Dániel

Csapkovics Tamás

Csulák Nóra

Csúry Edömér

7. téma: Finnugor mitológia

Ajánlott művek:

Finnugor regék és mondák

Finnugor-szamojéd regék és mondák

Kalevala

Leszállt a medve az égből - vogul versek

3.csoport

Tagjai

Czele Marianna
Fuhl Dániel
Fülöp Márton
Jánoska Márk

4. téma: indiai mitológia

Ajánlott irodalom:
Baktay Ervin: Indiai regék és mondák
Veronica Ions: Indiai mitológia
A három amulett ázsiai mesék
Vétálá-Pancsavinsatiká: Szanszkrit mesék

4. csoport
Tagjai:
Jenei Nikolett
Kácsándi Fruzsina
Kiss Ádám István
Korecz Gábor János

2. téma: Izráel

Ajánlott művek:
Biblia (Ószövetség)
Rapcsányi László: A Biblia világa
Alan Millard: A Bibliai idők kincsei
Héber mítoszok és mondák (Komoróczy Géza feldolgozása)

5. csoport
Tagjai:
Koritár Eszter
Kránicz Dorottya
Kurucz Eszter
Labancz Viktória

8. téma: magyar regék és mondák

Mesék, mondák (pl.: Benedek Elek)
Ipolyi Arnold: Magyar Mythológia
Dömötör Tekla: A magyar nép hiedelemvilága
Komjáthy István: Mondák könyve

6. csoport
Tagjai:
Láving Dóra
Mátéffy Máté Bendegúz
Menyhárt Patrik
Mohácsi Ádám

2. téma: iráni mitológia

Ajánlott művek:

John R. Hinels: Perzsa mitológia

Ezeregy éjszaka meséi

Firdauszi. Királyok könyve

7. csoport

Tagjai:

Ötvös Anna

Rencz Flóra

Rózenberczki Benedek

Rucz Réka

6. téma: északi mitológia (germán, kelta)

Ajánlott művek:

Germán, kelta regék és mondák

Proinsias Mac Cana: Kelta mitológia

8. csoport

Tagjai:

Sudár Anna

Swiderski Anna

Szinovszki Dóra

Tóth Dorottya

Vörös Boldizsár

5. téma: a görög mitológia

Ajánlott művek:

Trencsényi- Waldapfel Imre: Görög regék

John Pinsent : Görög mitológia

Falus Róbert: Az antik világ irodalmai

Mitológiai ABC

A három bemutató óráról videofelvételt készítettünk. A videofelvétel másolatát mellékelem.
A témán együtt dolgoztunk az osztályfőnök-helyettessel, az osztlyt tanító történelemtanárral.

Az eposzok kezdése (5 óra)

Az eposzok kezdése feladatcsoportnál gyakorlatilag követtük a Munkafüzet feladatait. A feladatok jók voltak, a gyerekek szívesen dolgoztak rajtuk, különösen élvezték az „újkori eposzt”, Varró Dániel művét.

A kezdetek után még 3 órán át foglalkoztunk az Iliasszal.